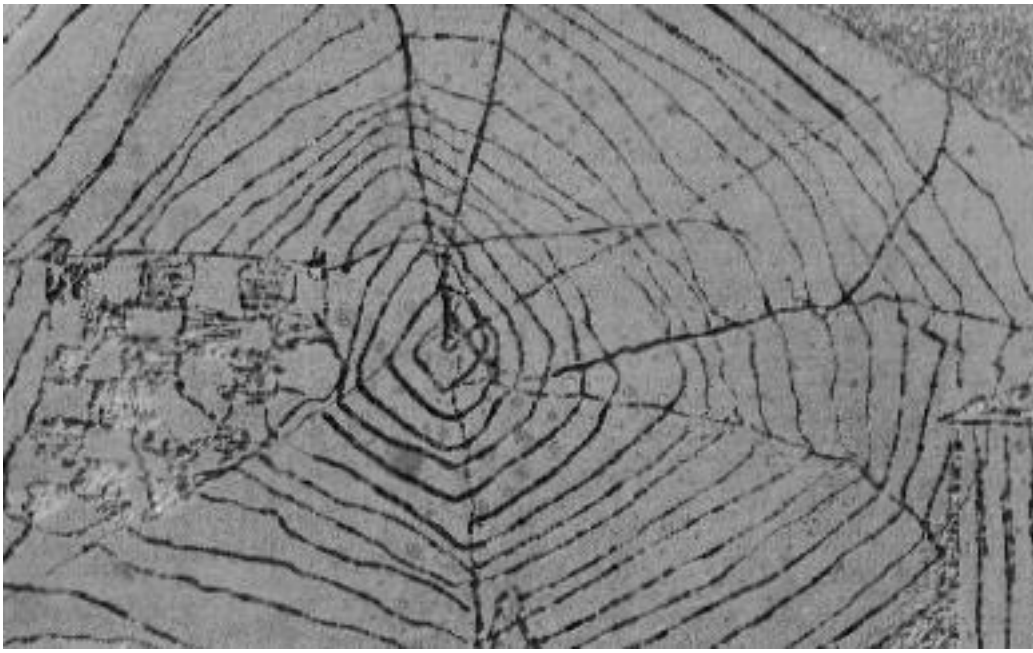
Het ik *een trilling*

Over Samuel Beckett's The Unnamable

Jan ten Brug en Alle Pieron

een essay

Ooteboe unlimited, 2023

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD

DEEL EEN

THE UNNAMABLE

LEESVERSLAG

ANALYSE

Vooraf
De inzet
Aporie
Het onnoembare
Het centrum van de wereld

Het subject
Rede(n)
Plaats
Tijd
Going on/going silent
Stemmen

They
De meester
De ander
Personages

Inleiding
Basil
Mahood
Worm
Malone
Murphy

Onderricht

NADERE UITLEG

Het verhaal
De esthetica van het verhaal
De verhaalcode
Persoonlijkheid
De Macht
Meta
Strategie
Psychose
Afsluiting

INTERPRETATIE

LEESERVARING VS ANALYSE

HET LITERAIRE GEHALTE

DEEL TWEE

DE CANON

Inleiding

LITERATUUR

Inleiding
De literaire code
De literaire wereld
Het literaire veld
De literaire lezer
De literaire canon

SCHILDERKUNST

ARS MUSICA

DEEL DRIE

LAAT MODERNISME

VOORWOORD

In dit essay wordt een poging gedaan om Samuel Becketts roman *The Unnamable* te analyseren.
Dat geeft problemen, zoals uit het leesverslag blijkt. Het boek is in grond van de zaak ongenaakbaar, het leeft zijn eigen leven, alleen door in het verhaal op te gaan kun je Becketts intenties begrijpen. Daarom staan er in de tekst ook veel citaten, alleen zo kun je de belevingen en mijmeringen van de hoofdpersoon op je laten inwerken.

Toch is ook een analyse nodig, omdat je anders al heel snel vervalt in vage interpretaties, die je moeten doen geloven dat het boek bv een existentieel, spiritueel dilemma aan de orde stelt of dat het een zoektocht weergeeft naar het Zelf in een onbegrepen, chaotische omgeving. Dit alles is veel te ver gezocht.

Voor het boek zelf wordt verwezen naar het internet, hier straat de integrale tekst. Via de zoekfunctie kun je zo vinden waar de citaten staan. Niet dat dit in feite van enig belang is, de citaten hadden ook elders in de tekst kunnen staan, zonder dat dit er veel toe doet.

LEESVERSLAG

Dit is een leesverslag, geen diepgaande analyse waarbij iedere zin driemaal is omgedraaid. En al zou ik dat laatste hebben gedaan, dan zou ik weinig wijzer zijn geworden. Een groot gedeelte van het verslag is tijdens het lezen geschreven, op het slot na.

De naamloze. Hij die geen naam heeft, hij die onnoembaar is. Zo luidt de kernvraag van het naamloze subject (S), de ik-verteller.

Het merkwaardige aan Becketts de naamloze is dat de verteller in een soort luchtledig praat. De naamloze vertelt, maar vertelt aan wie? De lezer leest maar wordt niet aangesproken. De lezer doet er eigenlijk niet toe.

De naamloze spreekt omdat hij niet kan zwijgen. Hij zegt iets in zichzelf omdat hij er domweg is en tot niets anders in staat is.

> *Een feit schijnt te zijn, als men in een toestand waarin ik ben nog van feiten kan spreken, dat ik niet alleen over dingen zal moeten spreken, waarover ik niet spreken kan… Nooit zal ik zwijgen*

Wittgenstein op zijn kop.

De naamloze bevindt zich alleen in het duister, hoewel hij 'natuurlijk' niet alleen is. Zijn ledenpoppen, verzinsels, vergezellen hem: Murphy, Molloy, Malone en het echtpaar Mercier en Carnier. [Allemaal personages uit vorige romans van Beckett].
Ze zijn er en ook niet. Hamlets vraag is hier onzinnig: *zijn* en *niet zijn* vallen samen. Toch verwacht de naamloze dat ze 'eindelijk' verdwijnen.

Nu is het ook maar de vraag of de naamloze de bestuurder is van zijn verzinsels. Hij is aan de ene kant Mattheus en aan de andere kant de Engel. De naamloze stuurt en wordt gestuurd. Hij is pop en poppenspeler. Zo kruip ik in de geest van degene waarvan ik de naam niet ken.

De naamloze is enkel geest. Hij is niet in staat te bewegen. Het is zelfs de vraag of hij een lichaam heeft en wanneer hij dat zou hebben, is hij de helft ervan al kwijt. De naamloze denkt enkel. Maar het is een denken zonder logica. Zijn geest braakt woorden en zinnen die hun onderlinge verband hebben verloren. associatief?

Toch is de ik consequent. Hij spreekt omdat hij wil zwijgen. Zijn ledenpoppen zijn er omdat ze er niet zijn. Hij denkt ze, dus zijn ze. Maar de ik is er ook omdat hij zichzelf denkt. Dat duizelt.

De ik heeft zelfs heel even een achtergrond. Er is sprake van een vrouw, een moeder, een vader, een mooie baby. *Arme Pappa*, hij zou me het liefst met luide stem moed hebben ingesproken. Hou je goed mijn jongen, het is je laatste winter. De ik zegt dat zijn familie is weggerukt door botulisme. Op die manier is hij goedkoop van zijn bloedverwanten verlost. Maar ook daar moeten we aan twijfelen want *om de waarheid te zeggen, laten we eerlijk zijn, weet ik al een hele tijd niet meer wat ik zeg.*

De naamloze heeft een nieuwe stem gevonden, Basil. Deze wordt steeds belangrijker en daarom noemt hij hem Mahood.

> *Het is zijn stem die zich dikwijls, altijd, vermengd heeft met de mijne, en hem soms helemaal overstemde, tot op de dag dat hij me voor altijd verliet, of me niet meer verlaten wilde, ik weet het niet.*

Mahood is de meester die de naamloze straft met strafwerk.

> *Wat hij wil is mijn welzijn, dat weet ik, ik zeg het in ieder geval, in de hoop hem in een betere stemming te brengen, als hij bestaat, en bestaande naar mij luistert.*

Met dergelijke passages krijg ik medelijden met de stem die dit zegt, vanwege de kwetsbaarheid en afhankelijkheid. Aan de andere kant realiseer ik me dat er miljarden zijn die dit dagelijks onderschrijven. Mahood is God. Zijn wil geschiede.
Wanneer daarop de lichamelijke aftakeling in detail wordt beschreven maakt dat op mij minder indruk. [Het is per slot een persoonlijke leeservaring].

Net zo mooi, even kwetsbaar is de geboorte van Worm.

> *Bevelen, gebeden, bedreigingen, loftuitingen, verwijten, redenen, loftuitingen, ja, ik heb me laten vertellen dat ik vooruitgang maakte. Goed zo jongen, ga terug naar je duisternis en tot morgen. ./. Het is de doorbraak. Ik zal mijn buik vol hebben van zoogdieren, dat zie ik nu al, voor ik wakker word. Gauw een mama, laat me haar uitzuigen, terwijl ik in mijn tepels knijp. Maar ik zal hem een naam moeten geven, deze eenzame. Zonder eigennamen geen geluk. Ik zal hem dus Worm noemen.*

De kwetsbare, eenzame naamloze geeft Worm zijn naam, anders ontbreekt hem geluk. Worm mag niet naamloos zijn. Een naamloze is ongelukkig, erger nog hij is er niet of nog erger hij mag er niet zijn. Het zal mijn protestantse opvoeding zijn die me onwillekeurig doet denken aan: *Ik heb je bij je naam geroepen, jij bent van mij.* Dat is op zich niet verwonderlijk omdat de ik zich allerlei liederen herinnert als V*eilig in Jezus' armen*. We delen een gemeenschappelijke achtergrond.

Overigens is 'Worm' niet bepaald een flatteuze naam. Hij duidt op een vormloze amoebe. Worm is een verschijning tussen zijn en niet zijn. Worm weet niet dat hij er is. Maar Worm is niet alleen hij, hij is ook ik. *Door het proberen Worm te zijn kan ik Mahood worden. Dan hoef dus alleen Worm te zijn*.

Ook komen twee vrouwen ten tonele, Margerite en Madeleine (alweer een M). Ze zijn goed voor de naamloze, ze verlichten zijn lijden.
De indruk wordt gewekt dat de naamloze zich in een soort ziekenhuis bevindt. Dit wordt versterkt door het feit dat hij, toen hij nog Mahood was, een arts kende. Ook is er in dezelfde passage sprake is van ziekteverlof, ambulance en dood. En dat in een van een omgeving, een straat die zelfs een naam heeft: Rue Brancion (in Parijs).
Onwillekeurig denk je dat de verteller in een psychiatrisch ziekenhuis verblijft. Hij moet last hebben van psychoses. Hij hoort stemmen. Murphy.

> *Nee, ik heb geen stem, op dit punt heb ik geen stem. Dat is een van de redenen waarom ik mezelf verward heb met Worm. Maar ik heb ook geen redenen, geen verstand, ik ben als Worm zonderstem of verstand ./. Maar ik zeg niets , ik weet niets, die stemmen zijn niet van mij, die dachten ook niet, ze zijn van mijn vijanden die in mij wonen.*

En even later: *Ah, kon ik maar een eigen stem ontdekken in dit concert, dat zou het einde betekenen van hun moeilijkheden en van de mijne.*

Madeleine en Margerite verdwijnen en daarmee ook de omgeving. *Ik heb hem gisteren verlaten, de wereld van Mahood, de straat, de gaarkeuken, de slachterij….*

Dan vergelijkt de verteller zichzelf met een tienderangs Toussaint Louverture. Dat was de aanvoerder van de slavenopstand in Haïti. De enige slavenopstand die gelukt is om vervolgens een mislukking te worden. Het betreurenswaardige is namelijk dat de opstandige slaven daarna om te overleven weer gedwongen werden tot slavenarbeid op dezelfde suikerplantages. Zijn en niet zijn tegelijk, zwijgen en spreken, gelukt en mislukt.

Ook krijgt de naamloze weer een andere verschijningsvorm. Nu een foetus. Zijn ductus Botalli is nog open.

Zo ben ik al lezend steeds bezig met vragen als wie is de naamloze, waar is de naamloze, wat is zijn verschijning? Wie is ik, wie is hij? Het antwoord blijft uit.

> *Dit is in ieder geval een vraag van de tweede orde, daar ik niets zie. Ben ik gekleed? Ik heb me deze vraag dikwijls gesteld, maar dan sprak ik snel over de hoed van Malone, over de overjas van Molloy, over het pak van Murphy. Als ik het ben, ben ik maar heel luchtig. Want ik voel de tranen over mijn borst, mijn zijden en mijn rug rollen. Ze hopen zich op in mijn baard, en vandaar, als die er geen meer kan bevatten –nee ik heb geen baard, geen heren ook, ik draag een grote witte bal op de schouders zonder gelaatstrekken, behalve de ogen, waarvan alleen de kassen zijn overgebleven. En zonder het verre getuigenis van mijn handpalmen, van mijn voetzolen waarvan ik me nog niet heb kunnen ontdoen, zou ik me graag de vorm* en zelfs de consistentie geven van een ei.

Soms herinnert hij zich iets van een plek. Battersea Park, dat zegt me iets, wat een ellende, Battersea Park in Londen daar waar Becketts Murphy Celia ten huwelijk vroeg.
De herinnering aan het park is snel weg. De plek wordt genoemd zonder enige context (zoals ook de Rue Branchion). Tijd en plaats zijn diffuus.

> *[D]e komma komt daar waar ik voor altijd zal verdrinken, dat zal het zwijgen zijn, vanavond geloof ik erin, altijd nog avond, wat duurt die lang, het is mij best, het is misschien lente, de viooltjes, nee het is herfst, elk ding op zijn tijd, dingen die voorbij gaan…*

Voordat de stem zwijgt met de mededeling door te gaan, vielen me de deuren op. Ze deden direct denken aan *Neither,* het gedicht dat Beckett schreef als operalibretto voor Morton Feldmann.

> *to and fro in shadow from inner to outer shadow from impenetrable self to impenetrable unself by way of neither as between two lit re-fuges whose doors once neared gently close, once away turned from gently part again beckoned back and forth and turned away*

De deuren lijken een uitweg, een manier om te ontsnappen. Maar ze sluiten wanneer je te dichtbij komt.

> *Het is misschien een val, de deur vinden, de deur openen, vallen in het zwijgen, het zal niet zo zijn, ik zal hier blijven, of daar, eerder daar, het zal nooit ik zijn, dat is allemaal afgehandeld, gezegd en nog eens gezegd, de aankomst, de deur die opengaat, weer dichtgaat.*
>
> *Ik kan vertrekken, al die tijd heb ik gereisd, zonder het te weten, het is ik nu voor de deur, welke deur, het is niet meer een ander, wat moet een deur hier, het zijn de laatste woorden* ...

Aan het einde van het boek, na vergeefs en vooral zinloos afvragen wie er tot mij praat, besef ik dat het er niet toe doet, dat de naamloze geen naam hoeft te hebben omdat hij er niet wezenlijk door verandert. Hij wordt er niet tastbaarder door. Hij zal blijven zweven tussen zijn en niet zijn.

Ik trachtte in de geest van de ik te kruipen, zo schreef ik. Het was al lezend andersom. De ik kroop met woorden in mijn hoofd. *Waar ik ben is niemand dan ik, die niet ben.* Punt uit. Woorden, hij zegt dat hij weet dat het woorden zijn. Ieder boek vertelt over personages. Ze leven niet maar komen in het boek tot leven. Net als Worm.

> *Worm is, omdat wij hem denken, alsof er geen ander bestaan kon zijn dan een gedacht bestaan, al was het maar door degeen die het leidt.*
>
> *Ongeboren ter wereld gekomen, er verblijven zonder te leven, zonder de hoop te sterven….*

Zo ook de naamloze. Hij is gelijk vele andere personages die tot leven komen in een wereld die er de facto niet is. Maar als lezer lees ik hun woorden, hoor ik hun stemmen, zie hun wereld. De ruimte waar dat alles tot stand komt bevindt zich ergens in mijn hersenen. Wanneer het boek uit is, zijn de wereld, de stemmen en de woorden verdwenen. Maar bij een nieuw boek is er weer een wereld, zijn er weer stemmen, weer woorden. Ze gaan altijd door…

> *Ze hebben mij misschien tot de drempel van mijn verhaal gedragen, voor de deur die opengaat op mijn verhaal, het zal me verwonderen, als hij opengaat, het zal ik zijn, het zal het zwijgen zijn, waar ik ben, weet ik niet, ik zal het nooit weten, in het zwijgen en moet doorgaan, ik zal doorgaan.*

Dit *doorgaan* ('going on') is een belangwekkend thema. Dat zie je bv in het derde deel van de *Sinfonia* van Berio,[a] een passacaglia met als thema het derde deel van de tweede symfonie van Mahler. Allerhande teksten komen hierin voorbij, o.a. uit *The Unnamable* van Becket. Continu hoor je *keep going*, wat heel toepasselijk is voor een passacaglia.
De teksten uit de opera gaan over niet-zwijgen, over protest, over je mond open doen, over Martin Luther King, over de studentenopstand van 1968. *Vorwerts, nichts vergessen.*
Nu heeft Berio zich vergist. *Naamloos* gaat niet over opstand, over je mond open doen, over een held die doorgaat. Het boek gaat over een denkbeeldig personage die derhalve moet speken omdat hij er anders domweg niet is.

Berio schreef ook de opera *Un re in asculto* ('Een koning die luistert'), naar een verhaal en libretto van Italo Calvino, losjes gebaseerd op Shakespeare's *Tempest.* Prospero zoekt naar de stem die gevangen zit in de stilte. Het gaat over theatrale werkelijkheid, over droom die de werkelijkheid spiegelt.
Opvallend is de overeenkomstige thematiek met Becket. Maar bij Beckett vallen droom en werkelijkheid samen. Ertussen is geen onderscheid. Beckett beschrijft een psychose.

Camus, tenslotte, schreef in de veertiger jaren *De mythe van Sisyphus* waarin hij stelt dat het lot van de mens enkel het zinloos doorgaan is. Sisyphus is geen droevige figuur maar eerder een (tragische) held die telkens de moed heeft om opnieuw te beginnen, die doorgaat.
De naamloze, daarentegen, is een buiksprekende pop, hij praat en is, maar ook weer beide niet. Hij is een personage, een figuur uit een commedia del arte. Maar dan één zonder verhaal, zonder een rol van enige betekenis, hij is een naamloze antiheld, zijn leven is zonder zin, toch moet hij doorgaan. Hij is betekenisloos en erbarmelijk.

Iedere existentiële/existentialistische roeping ontbreekt. S voelt bepaald niet het intense verlangen om te midden van de ellende, waartoe hij vanaf zijn geboorte is gedoemd, zijn vrijheid en verantwoordelijkheid te nemen.

Hij die geen naam heeft, onnoembaar is, beschrijft wat we een psychose noemen.

---

[a] Voor een gedetailleerde analyse: B. Duffy, *Narrative and Identity in Samuel Beckett's L'innommable*, 1999, Études Irlandaises, blz. 63-77.

ANALYSE

Vooraf

De situatie waarin S , de hoofdpersoon verkeert, is uitzichtloos:

> *But what's all this about not being able to die, live, be born, that must have some bearing, all this about staying where you are, dying, living, being born, unable to go forward or back, not knowing where you came from, or where you are, or where you're going, or that it's possible to be elsewhere, to be otherwise, supposing nothing, asking yourself nothing, you can't, you're there, you don't know who, you don't know where, the thing stays where it is, nothing changes, within it, outside it, apparently, apparently*.

Alles wat hierna wordt geschreven is alleen vanuit deze diep pessimistische houding te begrijpen.

De inzet

Je leest een verwarde, ellenlange en monotone mijmering. Deze wordt volgens de verteller vertolkt in een kleurrijke taal vol gedurfde metaforen en apostroffen. Een mededeling waarop je trouwens veel kunt afdingen en waarmee je weinig opschiet.

Where now? Who now? When now?[a] Zo luidt de kernvraag van het naamloze subject (S),[b] de ik-verteller. De vraag is gericht tot de interne luisteraar ('lezer'),[c]

---

[a] Met uiteindelijk een negatief antwoord*: [It] has not yet been our good fortune to establish with any degree of accuracy what I am, where I am, whether I am words among words, or silence in the midst of silence, to recall only two of the hypotheses.*

[b] In het Frans kan *innommable* ook *naamloos* betekenen, voor het Engelse *unnammable g*eldt dit niet. Maar ook in de Engels vertaling -van Beckett zelf- heeft S geen naam.

[c] S zelf suggereert met een *zie boven* dat hij voor een (interne) lezer schrijft. Maar hoe je je dat moet voorstellen is bepaald niet duidelijk.

hier de verteller zelf, aan wie hij vraagt wat hij hier op dit moment eigenlijk doet.[a] Met als enige zekerheid dat hij *ik* kan zeggen: *I, say I*.[b]

Maar juist deze bewering brengt een fundamentele regressus aan het licht. Ze is, zoals ze daar staat ('I, say I'), op haar beurt afhankelijk van een sprekend subject: *I say*. Je krijgt dan: *I say: I, say I*.[c] En dat tot in het oneindige.

Het ik wijkt.[d] Ryle spreekt van *the elusiveness of I*. Zelf stelt S: *I say I, knowing it's not I.*[e]

I am, I am but lightly.

Dit betekent nog niet dat het ik niet centraal staat. Hij mag dan praten over de andere dingen, toch zijn deze niet thuis te brengen, ze zijn niet hier, maar elders.

---

[a] Het begin van een lange inleiding op de vertelling zelf, waarin de verteller een samenvatting geeft van en verantwoording aflegt over dat wat volgt. Aan het einde volgt een afsluiting in de vorm van een herinnering.

[b] Het is volgens S onmogelijk dat hij over zichzelf spreekt, omdat hij een stem gebruikt die niet de zijne is. Toch weet hij ook wel dat het zijn stem moet zijn omdat er niemand anders is dan hij. Het is dus niet mogelijk dat er iemand over hem spreekt.

[c] *Ik* is een verwijswoord, dat binnen een zin geen zelfstandige betekenis heeft, zoals ook het woord *waar* niets zegt als je niet weet waar het naar verwijst.
Ik heeft wel een structurele betekenis: het is binnen de syntaxis als *het onderwerp* een onderdeel van een zin, zoals bv *jij, wij* en *jullie*. Maar daar is geen verhaal over te vertellen.

[d] S definieert het *ik* op eigen wijze:

> *That's what I feel, an outside and an inside and me in the middle, perhaps that's what I am, the thing that divides the world in two, on the one side the outside, on the other the inside, that can be as thin as foil, I'm neither one side nor the other. I'm in the middle I'm the partition. I've two surfaces and no thickness, perhaps that's what I feel, myself vibrating, I'm the tympanum, on the one hand the mind, on the other the world, I don't belong to either.*

Het ik als vibratie, het ik als trilling.

[e] Elders vindt hij het spreken over het ik alleen maar koddig ('farcical'), hij zal het woord niet meer gebruiken. Als hij over zichzelf spreekt, zal hij dat in de derde persoon doen (indien hij er tenminste aan denkt). Een aanwijzing dat je het spreken over het subject zeker niet in diepzinnige begrippen moet uitleggen. Wat nogal eens gebeurt.

De enige die hier is, is hijzelf.[a] Een solipsistische inslag: *there was never anyone but you, talking to you about you.*
Wat blijft, is een ik dat leeft te midden van de (eigen) woorden.[b] S heeft ieder contact met de werkelijkheid verloren.

Direct al aan het begin vraagt S zich af hoe hij de zaken zal aanpakken:

> *What am I to do, what shall I do, what should I do, in my situation, how proceed?*

Het antwoord blijft steken in een confuus, sentimenteel en droefgeestig gepeins, dit zonder dat hij aan een bespiegeling of betoog toekomt. Niet voor niets vraagt hij zich af of zijn uiteenzetting niet is gebaseerd op een aporie -dus op inconsistentie en tegenspraak- of op beweringen die bij voorbaat al zijn ontzenuwd.
Zijn uitspraken worden dan vaak raadselspreuken.

Ook in een gesprek kom je er niet uit, want als je toegeeft dat je een fout hebt gemaakt, zou dat kunnen betekenen dat je juist daardoor mis zit.

> *If I have said anything to the contrary I was mistaken. If I say anything to the contrary again I shall be mistaken again. Unless I am mistaken now.*

---

[a] *These things I say, and shall say, if I can, are no longer, or are not yet, or never were, or never will be, or if they were, if they are, if they will be, were not here, are not here, will not be here, but elsewhere. But I am here.'*

[b] *I'm in words, made of words, others' words, what others, the place too, the air, the walls, the floor, the ceiling, all words, the whole world is here with me, I'm the air, the walls, the walled-in one, everything yields, opens, ebbs, flows, like flakes, I'm all these flakes, meeting, mingling, falling asunder, wherever I go I find me, leave me, go towards me, come from me, nothing ever but me, a particle of me, retrieved, lost, gone astray, I'm all these words, all these strangers, this dust of words, with no ground for their settling.*

Naast solipsisme een pantheïstisch trekje.

Aporie

Aan iedere bewering of gedachte ligt het cartesiaanse *dubito* ten grondslag. Dit *dubito* wordt door S niet verlengd tot het *cogito*, denken neemt je twijfel niet weg, integendeel. Je blijft altijd met vragen zitten.

Bovendien moet je om een betoog ('discourse') voort te zetten ervan uitgaan dat alles duidelijk en helder is, dit terwijl je tegelijkertijd weet dat ook het tegenovergestelde waar is.
Er is sprake van een aporie[a] die zich hier voordoet als een misplaatste ontkenning. Een bewering als *Ik weet het, (maar) ik weet het (ook) niet* is in de logica een onwaarheid ('p $\wedge$ - p').
Toch geldt deze propositie binnen de retorica eerder als een afzwakking: ik weet het, maar toch aarzel ik, ik weet het of weet ik het (toch) niet.[b]

Maar en *toch* domineren de mijmering van S. Hij twijfelt voortdurend aan zichzelf. Daarom kom je in de tekst zo vaak een vraagteken tegen. Dat ook *alsof* ('as if') en het misschien ('perhaps') veel voorkomen, komt dan niet als een verrassing.

> *No one asks him to think, simply to suffer, always in the same way, without hope of diminution, without hope of dissolution, it's no more complicated than that. No need to think in order to despair.*

S stelt zijn vragen niet uit weetgierigheid, maar alleen omdat hij nu eenmaal de stilte moet doorbreken.
Hij kan zich alleen verbaal uiten, denken is er niet bij. Wat betekent dat hij allerlei duistere denkbeelden ontwikkelt. Met retoriek als gevolg.

---

[a] Kern van de aporie is een houding waarin je je oordeel opschort ('epoche'). S zelf geeft toe dat hij de term gebruikt zonder dat hij weet wat ze eigenlijk inhoudt. Bij de Pyrronisten biedt de aporie je *ataraxia*, een houding waarbij ingetogenheid en gelatenheid de kern vormen. Iets waar ook S uiteindelijk naar verlangt.

[b] In de retorica wordt de aporie ook *dubitatio* genoemd. Je gebruikt een tegenstrijdigheid om zo de complexiteit van een probleem of een situatie aan te geven. *Zo gemakkelijk is het nu eenmaal niet.*

Ondanks dit nadeel is het volgens hem maar beter een systematisch, methodische aanpak te vermijden. Niet dat hij weet waarom.
Toch snapt hij ook dat het stellen van vragen tot nadenken leidt. Zou dat kunnen betekenen dat hij toch een behoefte aan kennis heeft?

Het onnoembare

De titel van het boek is *The Unnamable,* [a] Op zich een vage term die in de wijsheidsliteratuur van oost tot west wordt gebruikt om het mysterie van ons bestaan te duiden en zin te geven. Een mysterie dat niet in woorden is te vangen: *to speak of things of which I cannot speak.*
Prima, maar dan moet je je mond houden. En dat is wat Schopenhauer, en in zijn kielzog Wittgenstein, stellen. Een advies waar S zich aan houdt. Hij laat zich niet meeslepen door welke mysterieuze -mystieke of spirituele- gedachtegang dan ook.[b]

[a] Het *onnoembare* ('L'Innommable', 'The Unnamable'). Titel van de Nederlandse vertaling *Naamloos*. Kan ook *deerniswekkend* betekenen.

[b] Het onuitsprekelijke gaat over dat, waarover je *werkelijk* niet kunt spreken. Dit geldt dus niet voor de subjectieve kanten van de menselijke cultuur als de poëzie of voor de uiteindelijke bestudering van het menselijke gedrag bv in termen van bewustzijn. Als ik dus het woord *ik* gebruik, is het ook bespreekbaar.

HET CENTRUM VAN DE WERELD

So he is at the centre. there is a clue of the highest interest, it matters little to what.

I like to think I occupy the centre, but nothing is less certain.

Het subject

I still the teller and the told.[a]

Vooraf: bij het gebruik van *I* is er sprake van de ik-verteller, andere keren treedt er van een alwetende verteller op.
S ziet ook wel in welke problemen deze tweedeling oproept:

> *Me, utter me, in the same foul breath as my creatures? Say of me that I see this, feel that, fear, hope, know and do not know? Yes, I will say it, and of me alone. Impassive, still and mute.*

Mahood (en de zijnen) zijn dan ook het product van de verbeelding van S.

> *It is I invented him, him and so many others, and the places where they passed, the places where they stayed.*

Het is vanuit dit gezichtspunt niet mogelijk dat een Mahood of Worm verhalen kunnen vertellen over S.

[a] Beiden zijn soms moeilijk te onderscheiden, de grens tussen beiden is vaag. Dit komt omdat de alwetende verteller zich -zeer geconcentreerd- op S richt.

Rede(n)

But I have no reasons either, no reason. I'm like Worm, without voice or reason.

[R]eason, that's how I hear myself reasoning, all lies, it's not me .

But let us proceed with method. I shall do my best, as always, since I cannot do otherwise. I shall submit, more corpse-obliging than ever. I shall transmit the words as received, through the ear, or roared through a trumpet into the arsehole, in all their purity, and in the same order, as far as possible.

Method or no method I shall have to banish them in the end, the beings, things, shapes, sounds and lights with which mine haste to speak has encumbered this place.

S weet dat hij niet kan spreken en denken, toch moet hij wel spreken zodat hij op die manier ook een beetje kan nadenken, en dit met name over zijn situatie: op welke plaatsen bevond hij zich en waar zal hij zijn? Ook zal hij zo (een beetje) kunnen spreken en nadenken over *hen.*

S moet toegeven dat redelijk denken zo zijn voordelen kan hebben, je moet dingen ongetwijfeld in overweging nemen, hoewel hij er in de loop van de mijmering wel genoeg van krijgt: laat hem maar liever gewoon zijn gang gaan ('and simply go on').
Zo is het toch onmogelijk om vooruit beslissingen te nemen, je kunt zaken alleen maar op het moment zelf in overweging nemen. Nee, vermijd *the spirit of system.* Een systeem waaraan hij volgens eigen zeggen toch licht verslaafd is.

Daarnaast heeft hij het juist te danken aan zijn onbekwaamheid om dingen in zich op te nemen, aan zijn vindingrijkheid om dingen te vergeten, kortom aan zijn onbegrip dat hij zichzelf kan zijn. En dit terwijl zij juist hebben geprobeerd om hem tot redelijkheid ('reason') in te perken.

Plaats

There is nowhere but here, to think of myself as fixed and at the centre of this place, that this place was made for me, and I for it, at the same instant.

I remember the first sound heard in this place, I have often heard it since. For I am obliged to assign a beginning to my residence here, if only for the sake of clarity. Hell itself, although eternal, dates from the revolt of Lucifer. It is therefore permissible, in the light of this distant analogy, to think of myself as being here forever, but not as having been here forever.

In het begin leeft S op een stille en nachtelijk, duistere plaats in zijn eigen 'wereld',[a] er zijn geen dagen (hoewel hij het woord gemakshalve wel gebruikt). Voor hem geldt de stilte. Of iets nu lang of kort duurt, het maakt niet uit. Niets is er ooit veranderd, hij is hier sinds hij begon te zijn. Alleen.[b]

Maar op andere momenten geeft hij heel andere, tegendraadse beschrijvingen, nu eens van een schemerige, uitgestrekte ruimte van wel zo'n vier cm in doorsnee, dan weer van een gevangenisruimte uitgebreider dan honderd kathedralen. Hij is hier niet alleen, hij vermoedt zelfs dat zij er allemaal zijn, hoewel hij alleen Malone heeft gezien.

Vast staat dat S zit opgesloten in een kerker,[c] misschien wel samen met ande-

---

[a] *I'm something quite different, a quite different thing, a wordless thing in an empty place, a hard shut dry cold black place, where nothing stirs, nothing speaks, and that I listen, and that I seek, like a caged beast born of caged beasts born of caged beasts born of caged beasts.*

Elders een ander beeld: *Yes, a head, but solid, solid bone, and you imbedded in it, like a fossil in the rock.*

[b] *[T]there was never anyone, anyone but me, anything but me, talking to me of me, impossible to stop, impossible to go on, but I must go on.*

[c] Andere plekken waar hij heeft naar zijn mening heeft geleefd of zou hebben kunnen leven zijn een gat in de grond, een glazen kruik/fles ('jar'), een kooi, een mijn, een salon, een kleine ronde wereld.

ren.[a] Een plaats die hij op een gegeven moment moet verlaten omdat zij die met groot vertoon van macht willen inpikken. Hij zal dan ergens anders worden opgesloten.[b]

In de kerker hoort hij alles wat zij zeggen, maar dan alleen het geluid en dat alsof hij hardop in zichzelf spreekt. Een stem die nooit stopt.
Toch zijn er ook lange periodes van stilte, waarin hij niets zegt en niets verneemt, behalve dan een bijna onhoorbaar gemompel. Zij zijn dan in geheim conclaaf. Hoewel, het kan er ook maar één zijn, die bij zichzelf te rade gaat en die wel gek lijkt te worden van het idee dat S hem zou afluisteren.
Van zijn kant heeft hij het gevoel dat zij hem van alle kanten omringen en hem bespioneren, en dit waarschijnlijk door een gaatje in de muur. Daarbij richten zij lampen op hem om te zien of hij al vorderingen maakt. En zij -en dat met velen- praten en praten, staan daar in een eindeloze rij, misschien wel in hun handen klappend. Vaak als met één stem.
Hoe dan ook, alles aan hun kant lijkt goed te zijn georganiseerd, behalve dan de kwestie hoe zij hem moeten aanpakken. Daarom een vergadering om zijn positie te bespreken. Hoewel, het is ook mogelijk dat het gaat om een vergadering van plaatsvervangers die een voorlopig akkoord moeten zien te bereiken. Ook zij maken zich zorgen dat het niet goed met hem komt.

---

[a] Eenmaal geeft hij een uitvoerige beschrijving van de ruimte waar hij opgeborgen zit, hoewel hem dat moeilijk valt:

Help, help, if I could only describe this place, I who am so good at describing places, walls, ceiling, floors, they are my specialty, doors, windows, what haven't I imagined in the way of widows in course of my career, some opened on the sea, all you could see was sea and sky, if I could put myself in a room, that would be the end of the wordy-gurdy, even doorless, even windowless, nothing but the four surfaces, the six surfaces, if I could shut myself up, it would be a mine, it could be black dark, I could be motionless and fixed. I'd find a way to explore it. I'd listen to the echo. I'd get to know it. I'd get to remember it, I'd be home. I'd say what it's like, in my home, instead of any old thing, this place, if I could describe this place, portray it. I've tried, I feel no place, no place round me, there's no end to me, I don't know what it is.

[b] Dit alles ondanks het feit dat hij als een foetus ligt opgerold, zonder benen en in de vorm van een ei (hoewel hij dit laatste betwijfelt, omdat hij naar zijn idee altijd rond en soliede was).

Tijd

No, no, we have all been here forever, we shall all be here forever, I know it. There are no days here.

Tijd is een leeg begrip:

> *[T]ime is one thing, I another, but the question may be asked, why time doesn't pass, just like that, off the record, en passant, to pass the time, I think that's all, for the moment, I see nothing else, I see nothing whatever, for the time being.*

Dat hij ergens verschijnt, is door anderen geënsceneerd. Hij heeft er niets mee te maken als hij zich overdag te midden van de mensen begeeft. Het is niet zijn pakkie-an.

Hij weet dus heel goed dat er een andere, feitelijke werkelijkheid bestaat. Zo heeft hij het vaag over zijn verlangen naar het uitzicht over zee, over zijn tochten door de straten van zijn geboortestad of van over dat hummeltje 'in zijn talrijke vermommingen'.
Maar hij herinnert zich verder weinig van, omdat hij naar zijn zeggen zijn geheugen kwijt is. En als hij zich dan iets herinnert, is het beeld vervaagd. [a]

Wanneer hij het trouwens over herinneringen heeft, lijkt het soms te gaan over verhalen die hij zichzelf -in alle eenzaamheid- vertelt. En bij die herinneringen gaat het om personages die hij zelf heeft geschapen. Trouwens ook zijn eigen herinneringen zijn een creatie van eigen hand.

[a] S doet ook via Mahood herinneringen op, zoals die aan zijn ouders en zijn vrouw.

Going on/Going silent

The essential is never to arrive anywhere, ever to be anywhere.

[Wh]at is it, a little hole, you go down into it, into the silence, it's worse than the noise, you listen, it's worse than talking, no, not worse, no worse.

De term *going on* raakt de kern van S's mijmeringen. Hij zou het liefst niet aan iets beginnen en op zijn eigen plekje blijven, maar hij moet verder, de stilte in:

> *But I must go on. So I'll go on. Air, air, I'll seek air, air in time, the air of time, and in space, in my head, that's how I'll go on. All very fine, but the voice is failing, it's the first time, no, it's been enough that, it has even stopped, many a time, that's how it will end again. I'll go silent, for want of air, then the voice will come back and I'll begin again. My voice. The voice. I hardly hear it any more. I'm going silent.*[a]

Vooraf: S weet dat de hele onderneming louter een kwestie is van woorden: *aan iets beginnen*, *ergens naartoe gaan*. Ze bestaat alleen in zijn verbeelding.[b]

S moet eerst zijn opdracht uitvoeren, voordat hij eindelijk niet meer hoeft te spreken en te luisteren naar de stemmen in zijn hoofd.. Een opdracht die hij zelf heeft bedacht om zichzelf te helpen verder te gaan. Zo zal hij zich voorstellen dat hij onderweg is, zich bewegend tussen begin en einde, met eindelijk grond onder de voeten of juist niet.
Dit alles in de wetenschap dat er niets nieuws is onder de zon: het gaat steeds om dezelfde plaats die voor hem schijnt zijn te zijn gemaakt en hem toch onwelgevallig is.

---

[a] Zonder dat je aan de dood moet denken. De dood speelt geen rol van betekenis.

[b] Tegen het einde wordt even, maar wel met nadruk gesuggereerd dat zijn hele tocht ('going on') niets anders is dan een droom:

I'm waiting for me there, no, there you don't wait, you don't listen, I don't know, perhaps it's a dream, all a dream, that would surprise me. I'll wake, in the silence, and never sleep again, it will be I, or dream, dream again, dream of a silence, a dream silence, full of murmurs, I don't know, that's all words, never wake, all words, there's nothing else, you must go on, that's all I know, they're going to stop."

Hoe dan ook, hij moet op weg. Hij zal zich weer vinden en verliezen, hij zal verdwijnen en opnieuw beginnen. Hij zal op een plaats komen, waarvan hij zegt dat hij er al eerder is geweest, maar waarvan hij niets weet. En dit terwijl hij niet kan zien, niet kan bewegen, niet kan denken, niet kan spreken.
Toch moet hij spreken zolang er woorden zijn, en dat totdat deze hem vinden, totdat deze hem zeggen om verder te gaan.
Waar hij is, weet hij niet, hij zal het nooit weten, maar hij moet verder, hoewel hij dat niet kan. Toch zal hij verder moeten gaan.[a] Alleen

---

I shall never be silent. Never.

S gaat verder (”I’m going”) in de verwachting dat hij voor altijd zal zwijgen (‘going silent’),[b] hoewel hij daar niet echt in gelooft.[c] Voor zwijgen heb je moed nodig omdat je ervoor wordt gestraft. Maar ja, hij weet ook dat hij nooit zal kunnen zwijgen en nooit zijn stem zal verliezen.
Niet dat hij er niet toe in staat is te zwijgen (‘to go silent’), maar dan gaat het wel om de ware stilte.[d]

Nu, heeft de stilte haar eigen geschiedenis, een geschiedenis die hij nooit had moeten verlaten en waaraan hij zich weer helemaal zou willen/moeten overgeven, maar dat tussen de dikke muren van een gevangenis.

> *[It] will be the place, the silence, the end, the beginning, the beginning again, how can I say it, that’s all words, open on the silence, looking out on the silence, straight out, why not, all*

---

[a] *I’ll go on, you must say words, as long as there are any, until they find me, until they say me, strange pain, strange sin, you must go on, perhaps it’s done already, perhaps they have said me already, perhaps they have carried me to the threshold of my story, before the door that opens on my story, that would surprise me, if it opens, it will be I, it will be the silence, where I am, I don’t know. I’ll never know, in the silence you don’t know, you must go on, I can’t go on. I’ll go on.*

[b] *Hearing too little to be able to speak, that’s my silence. That is to say I never stop speaking, but sometimes too low, too far away, too far within, to hear, no, I hear, to understand, not that I ever understand.*

[c] En praten doet hij dan ook, en dat, onafgebroken, in één lange monoloog. Dit in één adem, zonder ook maar één moment van rust en stilte. De tocht naar de stilte (‘going silent’) wordt ook in het taalgebruik zichtbaar gemaakt.

[d] *Unless this time it’s the true silence, the one I’ll never have to break any more, when I won’t have to listen any more, when I can dribble in my corner, my head gone, my tongue dead, the one I have tried to earn, that I thought I could earn.*

> *this time on the brink of silence, I knew it, on a rock, lashed to a rock, in the midst of silence, its great swell rears towards me, I'm streaming with it, it's an image, those are words, it's a body, it's not I, I knew it wouldn't be I, I'm not outside. I'm inside. I'm in something. I'm shut up, the silence is outside, outside, inside, there is nothing but here, and the silence outside, nothing but this voice and the silence all round, no need of walls, yes, we must have walls, I need walls, good and thick, I need a prison, I was right, for me alone. I'll go there now. I'll put me in it.*

Stemmen

> *But it is solely a question of voices, no other image is appropriate*.

Stilte kan worden gebroken door het geluid van stemmen.[a] Stemmen alom. Toch wordt S vooral geplaagd door één stem ('this voice', 'the other voice'),[b] waarvan hij trouwens best weet het zijn eigen stem is.

Op momenten dat S niets hoort, is hij toch ten prooi aan vage contacten.

> *[H]e feels, he suffers, the noise makes him suffer, and he knows, he knows it's a voice, and he understands, a few expressions here and there, a few intonations.*[c]

Deze stem -op zich zonder enige betekenis- houdt nooit op en daarmee weerhoudt ze hem om niets te zijn ('being nothing'). Hij hoopte dat het zijn eigen stem zou kunnen zijn die tijdens de stilte sprak te midden van al hun gebabbel en geklungel, zodat er een eind zou komen aan alle problemen.

---

[a] Stemmen moet je horen om de impact ervan te begrijpen. zo drukken zij emoties uit die je niet in een geschreven tekst kunt weergeven.

[b] *No, I didn't think anything and I didn't say anything to myself, I did what I could, a thing beyond my strength, and often for exhaustion I gave up doing it, and yet it went on being done, the voice being heard, the voice which could not be mine, since I had none left, and yet which could only be mine, since I could not go silent, and since I was alone, in a place where no voice could reach me.*

[c] Technisch: een auditieve hallucinatie.

Maar deze stem zal nooit stoppen, integendeel ze zal hem in het donker blindelings zoeken.

In breder verband heeft S het vaak over stemmen, soms over stemmen van duivels die hem in bezit hebben. Hij is er door bezeten. Maar ook dit is maar schijn: *'the voice goes on, it's not theirs, they were never there, there was never anyone but you'.*

Stemmen roepen een schijn-stilte op, ze dwingen je weer te luisteren, bv naar een teken van leven. Maar je zou jezelf bedriegen als je op dit spel van stem en stilte

zou ingaan. Waarnaar je op zoek bent is de ware stilte, maar die zal niet komen.

> *[I]t will stop, do you hear, the voice says it will stop, some day, it says it will stop and it says it will never stop.*

En wanneer de stemmen dan eventjes stoppen, is het om je testen: leef ik nu, ja ik leef.
Er ontstaat een stilte ('the usual silence') waarin je wacht op de stem. Intussen op de achtergrond ver gehuil en vaag gemompel. Toch duurt dit maar kort, al snel houden beide op. Nog steeds wacht je op de stem, maar die is er niet (meer). Het gehuil en gemompel keren terug.

Al met al beïnvloeden stemmen de mijmeringen van S in hoge mate. Hij vindt dat je daar best over kunt spreken als je maar weet dat het allemaal niet waar is, hoewel ... er zijn grenzen.

They

Vooropgesteld, de zij ('they')[a] spelen alleen maar een rol in de beleving van S, zij

[a] In Pynchons *Gravity Rainbow* wordt direct teruggegrepen op *They* als macht achter de schermen, hier in termen van wetenschap, economie en technologie (WTE).
Bovendien verwijst Slothrops verblijf in de wildernis terug naar de schizoïde toestand waarin deze korte tijd verkeert (GR 2004, blz 227).

zijn zijn scheppingen, zij zijn niets dan woorden.[a] Maar of het zijn eigen woorden zijn weet hij niet.[b]

And, to begin with, are they necessary? What a question.

Het bestaan van S wordt beheerst door de manipulaties van *they.*

> *They are numerous, all round, holding hands perhaps, an endless chain, taking turns to talk. They wheel, in jerks, so that the voice always comes from the same charter*

Een controle die ook letterlijk indringend is:

> *But they have been there so long now, on every side, they may have made a hole in the wall, a little hole, to glue their eyes to, turn about.*

Zij zien hem zelfs als met/vanuit een wild paardenoog, een oog dat hij maar niet kan sluiten.[c] ---

De oorsprong van *hen* is onbekend. Zij zijn een noodzakelijk kwaad, die -en daar ligt de kern- S niet met rust kunnen laten. Zij nemen hem zijn vrijheid af, hij staat

---

[a] Het is dan ook niet verrassend dat S tegen het einde stelt dat hij *hen* kan laten verdwijnen, zij zullen zich niet meer kunnen bewegen.

[b] Op zijn beurt is iemand als Worm louter een woord dat zíj gebruiken om hun eigen gedachtewereld te vergemakkelijken. En dat vanuit de gedachtewereld van S, waar Worm ook louter een woord is.

[c] Het oog speelt in de gedachtewereld van S vaak een angstaanjagende, paranoïde rol:

> *[I] in the heap an eye, a wild equine eye, always open, they must have an eye, they see him possessed of an eye.*

Hij voelt zich door het boze, alziende oog aan alle kanten bekeken, zijn blik versteent hem, het maakt hem bang, maar toch zou het ook graag zou bezitten:

> *This eye, curious how this eye invites inspection, demands sympathy, solicits attention, implores assistance, to do what, it's not clear, to stop weeping, have a quick look round, goggle an instant and close forever.*

Ook weerspiegelt het oog het licht van rede, het wijst S de weg.

onder hun voortdurende en algehele controle. Zij dragen de verantwoordelijkheid voor wat er feitelijk om hem heen gebeurt.[a]

> *[T]hat they have crammed me full of to prevent me from saying who I am, where I am, and from doing what I have to do in the only way that can put an end to it, from doing what I have to do. How they must hate me!*

Een controle op geraffineerde manier uitgeoefend:

> *Warmth, ease, conviction, the right manner, as if it were my own voice, pronouncing my own words, words pronouncing me alive, since that's how they want me to be, I don't know why.*

Toch hadden zij hem van te voren ervoor moeten waarschuwen dat hij zou huilen, dat hij versleten en dat hij krachteloos zou zijn van ouderdom om vervolgens zonder eten dood te gaan. Het leed is niet te overzien.

Zij zijn de leermeesters:

> *They have told me, explained to me, described to me, what it all is, what it looks like, what it's all for, one after the other, thousands of times, in thousands of connections, until I must have begun to look as if I understood. …*
>
> *They told me there were others, I don't regret not knowing them. The moment the silence is broken in this way it can only mean one thing. Orders, prayers, threats, praise, reproach, reasons. Praise, yes, they gave me to understand I was making progress.*

Zij gaven hem begrip van tijd en inzicht in het menselijk gedrag, dit laatste in al zijn facetten.
Ook leerden zij hem dat hij afhankelijk is van God en dat hij zijn medeschepselen moet accepteren.

---

[a] *It's a lucky thing they are there, meaning anywhere, to bear the responsibility of this state of affairs, with respect to which if one does not know a great # deal one knows at least this, that one would not care to have it on one's conscience, to have it on one's stomach is enough.*

Op alle gebied waren zij actief, zo kleedden zij hem en gaven hem geld. En dat alles in alle rust en met alle geduld. En hij gedraagt zich op zijn beurt als een papagaai. Maar toch:

> *I never desired, never sought, never suffered, never partook in any of that, never knew what it was to have, things, adversaries, mind, senses. But enough of this.*
>
> *[T]hey have crammed me full of to prevent me from saying who I am, where I am, and from doing what I have to do in the only way that can put an end to it, from doing what I have to do. How they must hate me!*

Hij geeft zich niet gewonnen, hoe ver zij ook komen, hij zal op den duur nooit hun schepping zijn, hij zal hen uiteenjagen om zo tenminste nog enige sporen van zichzelf terug te vinden.
Hij weet ook wel dat hij -omgeven door hun stemmen- nooit zal weten wie hij is. Hij heeft daar de taal niet voor. Stilte wacht hem, maar toch *to hell with silence. I'll say what I am.*

Ook hebben zij S geleerd over zichzelf te spreken -zoals hij nu doet-, al gaat dit dan vanuit hem gepaard met vervloeking en ongeloof.
Aan de andere kant verwacht hij wel wat meer medewerking van hen bij het proces van sterven. Hij is nu -houdt hij zichzelf voor- wel genoeg bezig geweest met moord en zelfmoord (van anderen), hij kan nu op eigen benen staan.
Moord en zelfmoord houden hem toch al bezig. Met *hen* als de aanzetters, steeds opnieuw. Maar hij zal zich vermannen en zelf het initiatief nemen. Toch ook hier weer een vraagteken.

Erg opgewekt is de situatie trouwens niet: een beroerte, vliegen en ratten, wormen en lintwormen schieten hem door het hoofd. En als hij dan eindelijk vat op de zaak lijkt te krijgen en het tot hem doordringt hoe hij er een einde aan kan maken, vervaagt alles en verdwijnt. Hoe dan ook, hij zal nooit meer op zijn vertrouwde plek terugkeren.
Toch, niet klagen: *I'd have a body, I wouldn't have to speak, I'd hear my steps, almost without ceasing, and the noise of the water.*

Het ik een trilling

It's the old story, they want to be entertained, while doing their dirty work, no, not entertained, soothed, no. that's not it either, solaced, no, even less, no matter, with the result they achieve nothing, neither what they want, without knowing exactly what, nor the obscure infamy to which they are committed, the old story.

Het gedrag van hen (tegenover hem) is weinig bestendig en evenwichtig, nu eens sterk dan weer zwak. Deze armzalige priesters[a] van het onweerstaanbaar vluchtige moeten hem blijkbaar wel haten. Zo onderschatten zij de wegvagende kracht waarmee zij hem naar zich toetrekken, waarbij ieder van hen aftast wat voor hem nog dragelijk is om te blijven leven.
Zij zijn zelfs zo vriendelijk om te suggereren dat hij maar beter zou kunnen verdwijnen, omdat hij aan het einde is gekomen van zijn uithoudingsvermogen.

Hij weet zich omringd door hun tirades. Zij hebben hem opgeblazen als een ballon, in alles wat hij zegt, klinken zij door, en dat met nadruk op hun vriendschap, waarmee zij zich verbeelden hem te hebben ingepakt. Nee van hem hebben zij dan ook niets te vrezen
Zo menen zij de mogelijkheid te hebben om te bepalen wanneer het stil is, iets waar hij niets van moet hebben: weg met de stilte, hij is niet voor niets geboren.

Hij past zich in alles aan, en dat niet alleen aan hun jargon. Zo zullen zij hem eerst leren zeggen wat hij niet is om vervolgens hem te laten inzien dat hij al onderweg naar dat wat hij eigenlijk is.
Dat betekent dat hij zich moet identificeren met hen. En dat zal gebeuren onder dwang en vrees, zonder dat zij hem (als persoon) erkennen.
Toch ontkent hij dat hij ook maar iets van hun materiële en psychologische goederen heeft gewenst en gezocht, laat staan dat hij eraan heeft geleden.

---

[a] Elders: *The dirty pack of fake maniacs.*

Één ding is duidelijk: je komt blijkbaar niet van hen af zonder dat je hen en hun vernuftigheden (be)noemt[a] en ondergaat.
Bovendien vellen zij een oordeel over je en bestraffen je zo nodig, zonder dat je eigenlijk weet waar je schuldig aan bent. Nee zij laten niets over hun kant gaan. En dit terwijl ook zij wel weten dat hij niet(s) weet, dat hij alles wat zij zeggen onmiddellijk weer vergeet.
Hoe dan ook, hij hoopt maar dat zij snel het plan dat zij voor hem hebben klaarliggen, zullen uitvoeren.

Zij zijn moeilijk tevreden te stellen en vragen in feite te veel: *they want me roots and all.*
Hij vindt dan ook dat zij hem bij voorbaat hadden moeten waarschuwen voor wat er stond te gebeuren. Toch zal hij doen wat zij van hem vragen. Hij is het beu om eindeloos, maar ook te vergeefs te worden mishandeld en bepoteld. Laat hem toch alleen! Zij weten niet wie hij is, hij is als stof en vormeloos. Zij willen een man uit stof maken.
Maar goed, hij zal naar hen luisteren ook al proberen zij hem in slaap te wiegen door te suggereren dat niet zij aan het woord zijn, maar dat hijzelf spreekt, iets dat je dan zou kunnen merken aan zijn woordgebruik en aan de toon waarop hij spreekt. Nee hij heeft in deze zaken geen eigen stem. Hij is een papagaai. De onderneming is niet de zijne, zij hebben geen vat op de zaak

---

De stilte wordt voor het eerst doorbroken, als S hoort hij dat er ook anderen zijn. Dit betekent sociale controle in de vorm van bevelen, gebeden, bedreigingen, loftuitingen, wroeging, redenen. Ook hij ondergaat dit proces, en dat blijkbaar met succes. Toch levert zijn vertrouwelijkheid met *hen* hem persoonlijk niets op.

Pas wanneer er ook anderen blijken te zijn, anderen die zij proberen in te palmen, zal hij bewegen.
Niet dat hij naar *hen* toe kan gaan, zij moeten naar hem toekomen en hem ophalen als zij hem wensen. Maar zij zullen niemand aantreffen en zij kunnen met een gerust hart weer vertrekken. Hij, ondertussen, voelt zich hier prima.
Hij laat zich dan ook niet ringeloren: zij kunnen praten wat ze willen, maar hij heeft niets gezegd, hij heeft zich niet bewogen, en dit van uit zichzelf, niet omdat hun voorwaarden hem niet bevielen.

---

[a] *If they had taught me how to wish I'd wish they did.*

Het is duidelijk dat de laatste paragraaf de toestand aangeeft waarin S zich nu bevindt. De eraan voorafgaande paragrafen geven weer hoe hij zich de situatie denkt als hij zich in hun wereld zou (moeten) bevinden. Vast staat in ieder geval dat S als ik-verteller daar nooit is geweest.

De meester

Verwarring ontstaat er als je merkt dat er naast de zij ('they') nog sprake is van de ander ('the other), van de anderen ('the others')[a] en van de meester ('the master'). Wat het bovendien nog ingewikkelder maakt, is dat er binnen deze samenhang ook nog namen worden toegekend aan personen/personages die in de belevingswereld van S een rol spelen, zoals Mahood en Worm.

Opmerkelijk is het dat niemand van deze groep, inclusief S, verantwoordelijk wordt gehouden voor de gang van zaken: *the master's not to blame, neither are they, neither am I.* Schuldig is de eeuwige derde ('the everlasting third party'). De overigen zijn onschuldig:

> *[W]e were foolish to accuse one another, the master me, them, himself, they me, the master, themselves. I them, the master, myself, we are all innocent, enough.*

De meester maakt in eerste instantie deel uit van een aantal anderen dat gelijkelijk bij S's welzijn is betrokken. Later zal het belang van de meester worden ingeperkt. Om hem hoef je je in ieder geval niet bekommeren, hij zou dan niets anders dan

een hoge ambtenaar zijn. En dan heb je God weer nodig.

Toch beheerst de meester het bestaan van S. Hij weet dat hij nooit met zichzelf in gesprek is geweest en met zichzelf is bezig geweest, maar hij spreekt enkel de

[a] Het woord *de anderen* ('the others') is moeilijk te plaatsen, vaak wordt het gewoon gebruikt als een verwijzing, maar soms slaat het in het bijzonder op *hen.* Soms vermoedt S dat anderen hem vanuit de verte gadeslaan, wat voor hem geen probleem is, als hij hen maar niet ziet.

verontrustende taal van zijn meester en luistert naar diens woorden van vergeving: mijn kind, je bent vrijgesproken, je bent vrij om te gaan. Onzin! Bovendien, waarom prijst zijn meester hem niet?
Maar misschien heeft S zijn goede meester wel ten onrechte belasterd, deze is niet vrij, zoals hijzelf, maar wordt geassocieerd met anderen, die goed als ze zijn, evenzeer bezorgd zijn over zijn welzijn, maar daar andere ideeën over hebben.

De ander

De ander wordt eenmaal uitvoerig omschreven en dan als een oude, wat schuwe man die S geschenken komt aanbieden. Hij behoort, blijkbaar samen met Malone, tot *hen.*
Iets later zal S stellen dat hij van beiden is bevrijd, en dat op het moment dat zij een aanvaring hebben.

S vermoedt meer dan eens dat hij en de ander in elkaar zijn opgegaan, zelfs zo dat hij het leed van de ander kort met zich meedraagt. Toch vraagt hij zich ook af of het zijn fout is of die van de ander dat zij niet aan elkaar gelijk kunnen zijn.

Tegen het einde volgt nog een raadselspreuk. Hier worden Democritus, de Abderiet en De Ander tegenover elkaar gesteld, met het (eindigende) einde en het niets als ontknoping. [a]

[a] Democritus krijgt als bijnaam *De Lachende*: hij lacht om de ijdelheid en vergankelijkheid der dingen. Met *de ander* kan Democritus' tegenpool Herakleitos worden bedoeld, de huilende filosoof, die om alle ellende alleen maar kan huilen. Spot tegenover melancholie.

Hierboven twee schilderijen van Johannes Moreelse (1543-1594), links *De lachende filosoof* (Mauritshuis), rechts *De huilende filosoof* (Centraal Museum, Utrecht).

Personages

Inleiding

All these Murphys, Molloys and Malones do not fool me. They have made me waste my time, suffer for nothing, speak of them when, in order to stop speaking, I should have spoken of me and of me alone.[a]

I am neither, I needn't say, Murphy, nor Watt, nor Mercier,[b] *nor — no, I can't even bring myself to name them, nor any of the others whose very names I forget,*

De belangrijkste personages waarover S vertelt en waarmee hij volgens zijn zeggen contact heeft, zijn Basil, Mahood en Worm. Hun rol blijft duister.

Basil

Basil is bepaald niet de lieveling van S. Hij haat hem zoals hij deze hem aankijkt met ogen als cilinders. Basil verandert S langzamerhand in dat wat hij wenst dat S zou moeten zijn.
Staart hij nog steeds vanuit de schaduw? Gebruikt hij nog steeds wederrechtelijk zijn naam?

Onmiskenbaar wordt Basil onbelangrijk voor S. Hij noemt hem voortaan dan ook Mahood. Een zonderlinge gang van zaken, hij weet het.
Het is Mahood die over hem verhalen vertelt, die bij hem woont, bij hem wegtrekt en weer in hem terugkeert.

Mahood

---

[a] Nu is het een vreemde opdracht om te spreken over jezelf, omdat hij weet dat als hij over zichzelf spreekt, hij niet over zichzelf spreekt
Anders geformuleerd*: I seem to speak, it is not I, about me, it is not about me.* Toch weet hij ook dat het feit dat hij uiteindelijk kan spreken van belang is, omdat het aangeeft dat hij er is ('ik spreek, dus ik ben').

[b] Mercier wordt alleen genoemd als deel van het koppel Mercier-Camier, naast het feit dat hij geen woord spreekt. Camier op zijn beurt komt in de vertelling (verder) niet voor. Dit geldt ook voor Watt, die alleen maar terzijde wordt genoemd.

I took myself for Mahood. Could he be, without my knowledge?

Mahood en S vormen onmiskenbaar een eenheid, Mahood lijft S in, neemt zijn identiteit over en voorkomt dat hij kan worden gehoord. Of zijn dit allemaal maar leugens?
En dan de vraag of Mahood in feite niet *de meester* is, dit gekoppeld aan de vraag wat hij dan eigenlijk doet in het domein van S.

Hoe dan ook, ze zijn als een twee-eenheid: *[T]here we are face to face, Mahood and I, if we are twain, as I say we are.*[a] Zelfs zal S ooit tot zijn spijt zijn naam dragen.

Beiden zijn dan wel een twee-eenheid, maar dan met tegenstelde meningen of erger: Mahood deed zelfs pogingen hem te beduvelen, bv om door op grond van schijnbaar onafhankelijk onderzoek aan te tonen dat S echt ('historical') bestaat.[b] Toch vraagt hij zich ook af waarom Mahood zou liegen, misschien wel om hem geen pijn te doen.

Vóór Mahood waren er trouwens anderen die op S lijken, ze zijn *of the same breed and creed, armed with the same prong.*

Langzamerhand wordt het stil rond Mahood, zijn stem hoor je nog wel, maar ze

---

[a] Neem een tweespraak tussen de ik-persoon en *pupil Mahood*. De ik-persoon vraagt aan de leerling om de stelling te herhalen dat de mens een hoger zoogdier is. Met als verrassend vervolg: *I couldn't.*

[b] Het verhaal over Mahood is doortrokken van de vraag of er dan toch geen echte -fysieke, psychische en historische- werkelijkheid bestaat. Zo speelt een scene zich af in Parijs en is er de vrouw die S omgeeft met alle liefde en zorg.

[Dit laatste aangevuld met een bijkans cynische reactie van S:

> *Besides I realized darkly that if she took care of me thus, it was not solely out of goodness, or else I had not rightly understood the meaning of goodness when it was explained to me.*

En ongelijk heeft hij niet: gebruikt ze hem immers niet als een soort levende reclamespot voor haar restaurant?]

wordt niet vernieuwd. En dan valt het geluid zelfs geheel weg:

> *He has realised they could not be about me, he has abandoned, it is I who win, who tried so hard to lose, in order to please him, and be left in peace.*

Toch zat S hem niet kunnen vergeten, Mahood zal zich nooit geheel laten opslorpen, hij zal in de kruik blijven tegenover het slachthuis.[a]

Worm

> *Please God nothing goes wrong. Mahood I couldn't die. Worm will I ever get born? It's the same problem.*

Onder *hen* die er vóór Mahood waren, is ook Worm, uniek, de eerste in zijn soort.[b]

> *But Worm must not be confused with another. Though this has no importance, as it happens.*

S weet dat hij, als hij Mahood is, ook Worm is. En omgekeerd: als hij in staat is Worm te worden -en dat is hij-, zal hij ook in staat zijn om eindelijk Mahood te zijn.[c] Immers, alleen als hij over Worm praat, kan hij ook met wat geluk en wijsheid over Mahood praten.
Maar S aarzelt: is het wel te bewijzen dat Worm gelijk is aan Mahood? Kortom: kan S nu Worm zijn, en als hij gelijk is aan Worm, is hij dan ook gelijk aan Mahood?

En wat is de rol van *hen* in deze kwestie? Voor *hen* is Worm niet meer dan een idee, een woord. Toch willen zij dat S Worm wordt, hoewel dat op zichzelf ver-

---

[a] Even later gaat S over op de ik-vorm, wat op zich ook beter is, omdat het verhaal met de kruik oorspronkelijk in de ik-vorm wordt verteld. Duidelijk wordt ook hier dat S en Mahood een eenheid zijn.

[b] Voor de vertelling maakt het trouwens niet uit of het gaat om een onderwerp meervoud ('they') of een onderwerp enkelvoud ('Worm'). Over Worm wordt trouwens ook in de ik-vorm (van S) gepraat.

[c] S was Worm voordat hij in hun handen was gevallen. Toch is hij bedroefd als hij bedenkt dat hij -in een tijd van rust- ook weer Worm zou kunnen worden.

keerd is.

Dan, op een bepaald moment zal S beginnen Worm te zijn. Met Worm op een veilige plek.[a] Deze hoort daar een geluid dat nooit ophoudt, totdat het wegvalt en Worm er niet meer is.
Van dit laatste wil men hier niet van weten, het gaat juist om een nieuw begin. Arme Worm, *there he is in the madhouse for life.*[b]

S stelt op een moment dat hij niet meer Worm is sinds deze kan horen, als je het tenminste horen mag noemen. Worm hoort een geluid, een stem van opperste monotonie, die hem er van weerhoudt te zijn zoals hij vroeger was. Een stem die op zijn beurt S geheel van de wijs brengt ('denatured').

Worm stamt uit de tijd van vóór de prehistorie. Daarna is hij vervallen tot een beest om vervolgens weer wat op te krabbelen. Zijn huidige woonplaats is onbekend en raadselachtig:

> *Here there is no wood, nor any stone, or if there is, the facts are there, it's as if there wasn't, the facts are there, no vegetables, no minerals, only Worm, kingdom unknown. Worm is there, as it were, as it were.*

Verder valt erover hem weinig te zeggen, omdat hij niet in staat is om duidelijk te maken wat hij nu eigenlijk wil.
Het enige is dat hij niet weet wat hij is, waar hij is en wat er gebeurt. Zijn zintuigen vertellen hem niets over zichzelf of over zijn omgeving. Hij voelt niets, hij weet niets. Hij heeft geen stem en geen rede, in dat opzicht is hij gelijk aan S.
Hij bestaat dan ook niet voor zichzelf, maar wel voor de anderen en dat op bijzondere wijze: *Worm is, since we conceive him, as if there could be no being but being conceived, if only by the bee.*

Uiteindelijk zal Worm ook verdwijnen alsof hij er nooit is geweest, en dat alsof het mogelijk is te verdwijnen zonder dat er een voorafgaande fase is geweest. Wat

---

[a] Tegen het einde staat er dat Mahood dood in een urn ligt.

[b] Direct gevolgd door de vraag van S waar hijzelf nu is.

dan blijft, is alleen een naam.

Dan zie je toch nog plotseling Worm op zijn oude dag, wachtend op zijn geliefde te midden van de bloemen. Maar jammer genoeg, het is een droom.

Malone

Malone passeert S, verschijnt en verdwijnt, komt nergens vandaan en gaat nergens heen, en dat met de regelmaat van de klok, zelfde afstand, zelfde snelheid. S vergezelt hem en dat in eenzelfde, constante beweging.

Murphy

Murphy, een van de eersten, is, zover S het zich kan herinneren, de enige die met hem sprak en dat nog alleen maar als een buikspreker.

Onderricht

Ah yes, all lies, God and man,
nature and the light of day.

Vanaf zijn geboorte[a] staat S onder *hun* controle. Zij leren hem over de kalender, wat tijd is en hoe die verloopt, over het daglicht en hoe het te verdragen, over het leven en hoe dit hem door de strot is gedrukt, over de mens, over God en hoe afhankelijk we van Hem zijn.[b]

Ook geven zij lezingen over liefde en intelligentie, de laatste in al haar facetten. Zo leren zij je te tellen, je verstand te gebruiken en te redeneren. Vaak niet onhandig, als zij je tenminste in vrede laten leven. Verder is dit alles maar weinig zinvol, je kunt er je achterste mee afvegen.
Meer luchtig is het feit dat zij hem kleren en geld geven. Maar dat is het dan.

Al met al leggen zij hem uitvoerig en in details uit hoe de wereld in elkaar zit in en wat het daarbinnen allemaal voorstelt, dit zelfs zo uitvoerig dat hij eruit begint te zien alsof hij het begrijpt. Hij spreekt in alle details hun taal. Toch is hij nog steeds niet geheel hun schepping.

Daarbij komt dat zij in feite geen pedagogisch doel hebben en dat zij hem enkel enige kennis willen bijbrengen. Zij spreken met de honingzoete en doortrapte tong van de godsdienstleraar met de wens om hem eerst maar eens in beweging te

---

[a] Dit met de verrassende vraag of S vanuit zijn oergeschiedenis eigenlijk wel is geboren*:*

> *I am also that unthinkable ancestor of whom nothing can be said. But perhaps I shall speak of him some day, and of the impenetrable age when I was he, some day when they fall silent, convinced at last I shall never get born, having failed to be conceived.*

[b] Maar dat is niet alles:

> *Better, ascribe to be a body. Better still, arrogate to me a mind. Speak of a world of my own, sometimes referred to as the inner, without choking. Doubt no more. Seek no more. Take advantage of the brand-new soul and substantiality to abandon, with the only possible abandon, deep down within. And finally, these and other decisions having been taken, carry on cheerfully as before. Something has changed nevertheless*.

Kortom, zij willen van hem een persoonlijkheid maken.

laten komen.

Het wordt nu (dan ook) tijd om van zijn kant de zaken te belichten, ook al moet hij dit doen in hun taal. Zo zal hij een eerste stap kunnen doen in de richting van de stilte en het einde van de gekheid om te moeten spreken maar dat niet te kunnen, behalve dan over de dingen die hem niets interesseren, zaken waarmee hij door hen is volgepropt om zo te voorkomen dat hij zou kunnen inschatten hoe zijn situatie werkelijk is.

NADERE UITLEG

Het verhaal

De ik-verteller laat in één lange gedachtestroom ('stream of consciousness','monologue intérieur') de bizarre toestand, waarin hij verkeert, aan zich voorbijgaan, Hij is er alleen, zonder vriend of bondgenoot in een wereld van stank, verrotting en wreedheid.[a]

Het vertelde voldoet in geen enkel opzicht aan de verwachtingen van de lezer:[b] er is geen sprake van een verhaal met een duidelijke narratieve structuur,[c] alleen lees je soms vlagen van een vertelling en dan met name die via Mahood.

Ook wordt het je als lezer onmogelijk gemaakt om even op adem te komen, omdat de setting nergens een vanzelfsprekende rust biedt. Het ontbreekt bovendien aan gecondenseerde verhalen -een avondje in het café, een rit met de kabelbaan-, die je het gemakkelijk maken om je in te leven.

De toon van de mijmering is somber en bitter, van enige ontspanning is geen sprake. Er kan zelfs geen lachje af, wel wordt er heel wat afgehuild: de wereld is een tranendal.

De esthetica van het verhaal

Als je *esthetisch* omschrijft als mooi, spannend (en lekker), dan voldoet de vertelling niet aan deze norm.
Nu is er de beleving van S wel sprake van raadsels, dreigingen en geheimen,

---

[a] Dit zonder dat je behoeft te spreken over vormen van mysofilie, scatofilie en sadisme.

[b] In die zin zou je kunnen stellen dat het om geheel nieuw genre gaat (Exc/genre).

[c] Je vraagt je af wat nu eigenlijk het onderwerp is, in welke periode het vertelde zich afspeelt, wat de verhaallijn en wat het tijdsverloop is. Er is bovendien blijkbaar geen sprake van een setting noch van een chronotoop**.**

maar dan op een niveau dat een traditioneel verhaal ver te boven gaan.

Spanning wordt in *The Unnamable* vooral opgeroepen door de kortzichtigheid van S.[a] Komt er dan nooit een einde aan?

De vertelling is goed geschreven, maar de meesten zullen de schrijfstijl bepaald niet als mooi omschrijven, ze hapert aan alle kanten en wordt ontkracht door de vele herhalingen.

Verhaalcode

De mijmering van S valt niet onder de geijkte verhaalcodes als de mythisch-magische, de romantische of de surrealistische. Ook de postmodernistische code is niet van toepassing.[b]

Meer problemen geeft de reïstische code, het lijkt er (soms) op dat S vertrouwd is met de alledaagse -fysische, culturele en historische- werkelijkheid om hem heen. Hij heeft een brede opvoeding gehad en kent de encyclopedie. Toch hebben beide geen positieve invloed op zijn gedrag, ze helpen hem niet uit de brand.

Persoonlijkheid

Noem je iemand een persoonlijkheid dan vertoont hij een samenhangend gedrag, waarin een aantal trekken evenwichtig op elkaar inwerken. Zo ben je bijvoorbeeld naar buiten gekeerd ('extravert'), zorgvuldig, vriendelijk en creatief. Dit naast een emotioneel, onevenwichtig ('neurotisch') trekje, dat zich bv uit in verwardheid en angst.

---

[a] Een spanning die ook kan omslaan in verveling.

[b] Het postmodernisme is in de kern een anti-reïstische code: *ze verzoent op speelse wijze verschillende codes met elkaar, bouwt een eigen ruimtelijke en tijdelijke wereld op vol projecties, spiegelingen, hogere dimensies, labyrinten en eindeloze ruimten. Droom en werkelijkheid lopen vaak door elkaar heen. Het verhaal wordt een hedendaags (anti)sprookje of een moderne (anti)mythe.* Pieron, Inleiding Filosofie II, 2004, blz 485.

Dit laatste, neurotische trekje domineert het doen en laten van S, dit gecombineerd met een introverte houding. Hij is bepaald geen persoonlijkheid, eerder een patiënt.[a] Hij weet dat ook wel er iets mis is met hem: *I seem to speak, it is not I, about me, it is not about me.* Hij is zichzelf kwijt.

De Macht

Het bestaan wordt in het denken van S beheerst door *hen,* zij bepalen zijn gedrag in alle facetten. Toch zijn ook zij onderworpen aan een omvattende Macht (M), die alles onder controle heeft en dat op een willekeurige en ondefinieerbare manier. Denk aan Noodlot, Fatum, Fortuna.
S schakelt *hen* uit -hij is alleen, zij zijn louter zijn scheppingen-, maar dat betekent nog niet dat hij niet is onderworpen aan de Macht. Hieraan kan hij zich niet ontrekken.[b]

Meta

Murphy, Watt en Molloy zijn bekend als personages uit romans van de schrijver Beckett. Ze spelen daarnaast ook een rol in de mijmering van S. Dit is narratief onmogelijk omdat de werelden van S en Molloy geheel zijn gescheiden. Het is alsof aartsvader Abraham plotseling verschijnt op een concert van de *Stones.* Maar toch, een naam kan door de tijden heen verschillende personen dekken. Waarom zou dit ook niet kunnen gelden voor Molloy? Over hem wordt inhoudelijk niets verteld, het kan over twee verschillende personen gaan.[c]

Vind je dit al te gemaakt (en onwaarschijnlijk), dan is er sprake van een meta-activiteit: de lezer wordt uit het verhaal gehaald en komt terecht in de wereld van de auteur Beckett. Het verhaal is maar een verhaal![d]

---

[a] Het gaat om de mijmering van een persoon, niet om een meta-discours met de ik als organisator van en binnen *de tekst,* zoals soms wel wordt beweerd.

[b] Eenmaal heeft hij het over *de eeuwige derde* die de schuld krijgt van al het gebeuren, maar wie of wat ermee wordt bedoeld is in het geheel niet duidelijk.

[c] Bij Abraham gooit het toevoegsel *aartsvader* roet in het eten, met *vader* ligt het anders

[d] Deze vorm van 'ontmaskering' wordt ook wel omschreven als (literaire) ironie.

Strategie

In het dagelijks leven, maar ook in een doorsneeverhaal, zullen mensen op pragmatische manier te werk gaan. Zo wegen zij, meer of minder bewust, hun doelen af en overwegen hun kansen op succes, inclusief de effecten en risico's die bij de afweging meespelen.
Dit alles zonder te vergeten dat wensen en motieven, inclusief emoties deze gedachtegang sterk kunnen beïnvloeden. Zo kunnen wraakgevoelens het uitzicht op een redelijke uitkomst behoorlijk vertroebelen.

Nu is de voornaamste doelstelling van S om zonder aflaten de grote stilte te bereiken ('*going on'* en '*going silence'*).
Dit zonder uitzicht op enig succes. Zelfs een eerste aanzet tot de oplossing van zijn problemen laat nog steeds op zich wachten. Bovendien heeft hij weinig kijk op de zaak, zijn denkbeelden erover worden door hem fragmentarisch en ondoorgrondelijk geformuleerd. Zo is zijn kijk op ruimte en tijd brokkelig en springerig, beide zijn vloeiend en hebben geen vastheid.
En waarheid? Dat is wat de stemmen hem vertellen (of misschien ook niet).

Voor de samenleving en de ethische problemen die daar spelen, heeft S geen enkele belangstelling: hij leeft in zijn eigen, afgesloten wereldje met een eigen morele kijk op de gang van zaken. Wat moet je er met het *do ut des* of de oproep tot rechtvaardigheid? Een deugdzaam leven zegt hem dan ook niets en machtsmisbruik, de sociale controle en spionagepraktijken (van hen) neemt hij voor lief.

Psychose

The place. I'll make it all the same. I'll make it in my head. I'll draw it out of my memory. I'll gather it all about me. I'll make myself a head. I'll make myself a memory, I have only to listen, the voice will tell me everything,

I see my place, there is nothing to show it, nothing to distinguish it, from all the other places, they are mine, all mine, if I wish,

S lijdt aan een psychose, hij leeft in zijn eigen wereldje van begoocheling en illusie. Bovendien heeft hij hallucinaties en hoort stemmen. Ook praat hij veel te veel en dat aan één stuk op een onsamenhangende, ondoorzichtige manier.

Een wereld van louter woorden. Een mallemolen. Een maalstroom van opwellingen en gedachten.

S beziet de wereld vol wrevel, nooit vertoont hij schaamte of voelt hij zich schuldig. Bovendien is hij sterk paranoïde: voortdurend verdenkt hij anderen ervan dat zij hem bedreigen en bedriegen. Een beklemmende en naargeestige situatie die je als pathologisch moet omschrijven.

De kijk van S is oppervlakkig, ook voelt hij zich emotioneel niet bij de dingen betrokken. Met zichzelf heeft hij daarentegen erg te doen, de tranen lopen hem meermaals over de wangen Op zich zou je kunnen spreken van een existentiële situatie: hij lijdt aan het leven, dat absurd en zinloos is

---

Toch kun je zijn situatie niet in existentiële/existentialistische termen omschrijven, dit omdat S niet tot het inzicht komt -en kan komen- hoe hij er in werkelijkheid aan toe is. In een toestand als de zijne word je juist opgeroepen om je vrijheid op je te nemen en tot actie over te gaan. Maar hij laat de gebeurtenissen louter lijdzaam aan zich voorbij gaan.

In en vanuit een verhaal wordt in het algemeen en als vanzelfsprekend een visie uitgedragen, maar dit gebeurt hier niet, behalve dan dat blijkt dat het leven absurd en zinloos is.

The Unnamable beschrijft niets anders dan een psychose, waarvan het kenmerk is dat je je in jezelf opsluit en je afkeert van je omgeving. Je hebt wanen en het contact met de buitenwereld ben je kwijt, je hoort stemmen, je praat aan een stuk door en dat bovendien op een onsamenhangende manier, je hebt geen structuur in je leven en je bent manisch-depressief. Kortom, je leven wordt bepaald door wanen, hallucinaties, dwanggedachten.
Een analyse en een exegese van zo'n situatie leveren in feite weinig op. Uitleg in alledaagse taal is nu eenmaal niet mogelijk. Alleen een psychiatrische benadering heeft misschien enige kans van slagen.

Afsluiting

There is no name for me, no pronoun for me.

Is he still usurping my name, the one they foisted on me, up there in their world, patientl

Je hebt sterk het idee dat de naamloze verteller in een soort vacuüm leeft en zich zelfs niet richt tot een interne lezer. Hij leeft vanuit zijn beleving (‘geest’) in één grote gedachtestroom, in één lange monoloog. Een wereld van louter woorden. Een mallemolen. Een maalstroom van opwellingen en gedachten

---

Zijn diepste wens is om de stilte te vinden (‘going silent’) en op te gaan in het niets: *Where I am there is no one but me, who am not.* Een mystiek-religieuze ervaring van het Heilige, van het onuitsprekelijke en het onnoembare. De wereld van verstilling, het Nirwana.

Toch wijst de verwarde toestand waarin de verteller verkeert eerder op een (autistische) beleving van de werkelijkheid dan op een mystieke tocht. Hij hoort stemmen, *They* beheersen zijn leven, Mahood is zijn God, de Engel een bron van inspiratie.
Deze situatie en de manier waarop hij zich uit, wijzen erop dat hij zich eerder voor een psychose in een inrichting bevindt dan in extase op geheiligde grond.

INTERPRETATIE

The place. I'll make it all the same. I'll make it in my head. I'll draw it out of my memory. I'll gather it all about me. I'll make myself a head. I'll make myself a memory, I have only to listen, the voice will tell me everything,

I see my place, there is nothing to show it, nothing to distinguish it, from all the other places, they are mine, all mine, if I wish,

S lijdt aan een psychose, hij leeft in zijn eigen wereldje van begoocheling en illusie. Hij heeft bovendien hallucinaties en hoort stemmen. Ook praat hij veel te veel en dat aan één stuk door op een onsamenhangende, ondoorgrondelijke manier.
Een wereld van louter woorden. Een mallemolen. Een maalstroom van opwellingen en gedachten.

S beziet de wereld vol wrevel, nooit vertoont hij schaamte of voelt hij zich schuldig. Bovendien is hij sterk paranoïde: voortdurend verdenkt hij anderen ervan dat zij hem bedreigen en bedriegen. Een beklemmende en naargeestige situatie die je als pathologisch moet omschrijven.

De kijk van S is oppervlakkig, ook voelt hij zich emotioneel niet bij de dingen betrokken. Met zichzelf heeft hij daarentegen erg te doen, de tranen lopen hem meermaals over de wangen Op zich zou je kunnen spreken van een existentiële situatie: hij lijdt aan het leven, dat absurd en zinloos is

---

Toch kun je deze situatie niet in existentiële/existentialistische termen omschrijven, dit omdat S niet tot het inzicht komt -en kan komen- hoe hij er in werkelijkheid aan toe is. In een toestand als de zijne word je juist opgeroepen om je vrijheid op je te nemen en tot actie over te gaan. Maar hij laat de gebeurtenissen louter lijdzaam aan zich voorbij gaan.
De tekst is alleen maar een constatering. Er wordt bv geen inzicht gegeven hoe er wordt geoordeeld over wat er binnen de context waar en goed zou kunnen zijn of hoe er wordt gedacht over (de betekenis van) leven en dood .

Kortom, het verhaal is chaotisch, je mist een plot of story en er ontbreekt een visie op mens en wereld.
De vertelling heeft begin noch einde, ze sleept onverstoorbaar voort (‘going on’).
Vastheid ontbreekt ook in de wijze waarin het verhaal wordt verteld: veel vraagtekens, gedachtestreepjes en komma’s. De hoofdpersoon is niets meer dan een vervloeiend ik, dat zich ‘ergens’ ophoudt en wordt verteerd door twijfel en wankelmoedigheid.

The Unnamable beschrijft niets anders dan een psychose, waarvan het kenmerk is dat je je in jezelf opsluit en je afkeert van je omgeving. Een analyse en een exegese van zo’n situatie leveren in feite niets op. Uitleg in alledaagse taal is nu eenmaal niet mogelijk. Alleen een psychiatrische benadering heeft misschien enige kans van slagen.
Plaats je het boek binnen de literaire traditie van het modernisme, dan krijg je interpretaties in de richting van bv psychoanalyse, fenomenologie of existentiefilosofie. Met volledig willekeurige uitkomsten, omdat iedereen hap snap te werk gaat en die gedeelten uitkiest die hem het best van pas komen.

LEESERVARING VS ANALYSE

Becketts roman kun je lezen als in een roes, je geeft je over en beleeft de wereld van S als de jouwe, hij zit in je hoofd. Of je leest het boek haperend, analyserend, je raakt de kluts kwijt en strompelt dolgedraaid naar het einde.

Nu zou je kunnen denken dat de leeservaring je alleen maar oppervlakkig in contact brengt met het boek biedt en dat de analyse pas inhoudelijk tot de kern ervan zal doordringen.
Maar in het geval van *The Unnamable* is niets minder waar. De analyse voegt weinig toe, ze bevestigt de inhoud en laat je vervolgens in even grote verwarring achter. Ze overstijgt zichzelf niet, ze biedt je louter enige orde en samenhang. Zo kun je met het lezen van een drietal deeltjes uit de Analyse (De inzet, Aporie en Het Onnoembare) een aantal wendingen in het verhaal beter begrijpen.

Wel is de analyse van belang om de literaire status van het werk te omschrijven.

HET LITERAIRE GEHALTE

Great literature is simply language charged with meaning to the utmost possible degree. Een modernistische uitspraak van Ezra Pound die die de vraag oproept of met *The Unnamable* de uiterste grens van het (laat-)modernisme niet is bereikt of zelfs wordt overschreden.
Met de *The unnamable* verkeer je in een andere literaire wereld. Traditionele, literaire waardeoordelen gaan niet op, noch de romantische, noch de humanistische,[a] noch de modernistische.
Zo is *betekenis* er een vervagend begrip, semantisch, maar ook structureel/grammaticaal is er aan de vertelling geen touw aan vast te knopen*. Chaos* wordt in het boek een specifieke vorm van orde en dit terwijl het modernisme juist eist dat de alledaagse wanorde in het literaire werk *uiteindelijk* wordt geordend.

Toch is *The Unnamable* is In één opzicht in ieder geval een literair werk door zijn specifieke aandacht voor de taal in al haar communicatieve, semantische en structurele aspecten.[b]
Zo wordt er van een verhaal verwacht dat het knap is geschreven, dat het je boeit en dat het diepgang heeft. Bovendien verwacht je dat taal, vorm en inhoud op elkaar zij afgesteld en uiteindelijk een eenheid vormen. En dit geldt zeker voor *The Unnamable.*

[a] Zo het humanisme dat aan literatuur een vormende waarde toekent in de trant van menselijke vrijheid en waardigheid.

[b] Zie verder de Wikipedia (‘Literatuur’) voor een beknopte, maar zeer inzichtelijke benadering van dit onderwerp.